

DUURZAME, EERLIJKE HANDEL EN DE KLIMAATCRISIS

COP17/CMP7
UNITED NATIONS
CLIMATE CHANGE CONFERENCE 2011
DURBAN, SOUTH AFRICA

De opwarming van het klimaat vormt een ernstige bedreiging voor honderden miljoenen mensen uit de landen in het Zuiden.

Zo luidt grosso modo een van de conclusies over de menselijke ontwikkeling uit het Verslag 2011 van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP). Meer bepaald de landen van Sub-Sahara Afrika en Zuidoost-Azië riskeren hun geboekte vooruitgang op het gebied van menselijke ontwikkeling te zien stilvallen of zelfs te verliezen indien er geen ambitieuze maatregelen worden getroffen om de uitstoot van broeikasgassen drastisch te verlagen op wereldschaal.

Het zijn de volkeren van de landen die het minst hebben bijgedragen tot de klimaatverandering die er nu de zwaarste gevolgen van dragen. Dit onrecht vormt een enorme uitdaging voor de hele mensheid.

© P. Casier

We stevenen af op een regelrechte ramp

Uit recente studies blijkt dat de gemiddelde temperatuurstijging sinds het begin van de 20ste eeuw ongeveer 0,8 graad bedraagt en dat de temperatuur nog zal stijgen met 2 à 3 graden tegen 2050.

De klimaatverandering beïnvloedt eveneens de neerslag en het zeepeil en ontketent bovendien natuurrampen.

Hoewel de temperatuurstijging frappanter is in de poolgebieden, zijn het de tropen die er het zwaarst onder lijden omwille van slinkende watervoorraden. In Sub-Sahara Afrika bijvoorbeeld is de neerslag al decennialang sterk gedaald (met ongeveer 7 mm, tegen een wereldgemiddelde van 2 mm)¹.

De klimaatmodellen van verschillende groepen experts tonen aan dat deze trend zich zal voortzetten, met meer opwarming en beduidend minder neerslag in Noord-Afrika en in de zuidelijke en westelijke delen van het continent.

Bovendien is het inkomen van de bevolking in deze kwetsbare gebieden in de eerste plaats afkomstig uit de landbouw.

De lokale productie-eenheden zijn voornamelijk kleine familiebedrijfjes die erg afhankelijk zijn van hun natuurlijke omgeving.

De vooruitzichten staan vast en zijn bijzonder hard

Tegen 2020 zullen de landbouwopbrengsten in deze continentale gebieden met bijna de helft verminderen. Dit betekent wellicht een inkomensdaling van 90% in het jaar 2100² voor de boeren (ongeveer 60 % van de Afrikaanse bevolking).

Er worden honderden miljoenen mensen bedreigd door ondervoeding en watertekort met alle humanitaire en sociale gevolgen van dien (hongersnood, massale uittochten, oorlogen, enz.).

Er hebben zich al ingrijpende klimaatveranderingen laten voelen. In mindere mate in onze West-Europese landen maar des te meer in talrijke landen in het Zuiden waar ze nu al zwaar doorwegen op de productiesystemen, hulpbronnen en ecosystemen.

Maar de dreiging is globaal. Dus ook onze maatschappij zal zeer binnenkort met de gevolgen ervan worden geconfronteerd: Schaarser wordende hulpbronnen, prijsverhogingen voor voedsel, migratie- en geopolitieke spanningen ...

1. Bron: "Sustainability and Equity: A Better Future for All", Human Development Report 2011, gepubliceerd door het United Nations Development Programme (UNDP)

2. "Fighting climate change: Human solidarity in a divided world", Human Development Report 2007-2008, gepubliceerd door het United Nations Development Programme

De beperkingen van een model

Industriële, op productievermeerderinggerichte landbouwmodellen hebben vaak een vernietigende impact op het milieu (massaal gebruik van pesticiden en stikstofhoudende meststof, verlies van biodiversiteit, ontbossing ...) en veroorzaken een enorme CO₂-uitstoot.

De landbouwsector, die zelf verantwoordelijk is voor bijna 15% van de broeikasgassen, is een van de meest door de klimaatverandering bedreigde activiteiten. Desondanks moet deze sector voorzien in de voedselzekerheid van een steeds groeiende wereldbevolking.

Aanpassing van de structuren van de landbouwproductie is geen keuze meer maar bittere noodzaak.

Andere mogelijkheden aftasten

Tegenwoordig bestaan er geloofwaardige alternatieven om een kwalitatieve voedselproductie te verzekeren en tegelijk de uitstoot van broeikasgassen te beperken.

Deze productiemodellen vallen onder de noemer "landbouwecologische praktijken" en zijn gebaseerd op een combinatie van traditionele kennis en moderne biologische landbouwtechnieken. Ze gebruiken geen synthetische meststoffen, bevorderen combinatieteelt en moedigen het behoud van biodiversiteit van gewassen aan.

In tegenstelling tot intensieve, industriële bebouwingen planten kleine producenten hun eigen zaad en zetten ze inheemse en eeuwenoude teelten (die soms dreigen uit te sterven) voort.

In dit opzicht zijn zij de behoeders van de landbouwbiodiversiteit t.o.v. gemonialiseerde markten waar standaardteelten leiden tot het uitsterven van talrijke soorten³ (waarvan sommige resistenter zijn en aanzienlijk minder hulpmiddelen verbruiken).

Doeltreffende alternatieven

Dan rijst de vraag of deze agro-ecologische systemen hun plaatsje kunnen veroveren in het globaal systeem.

Momenteel vormen deze alternatieve systemen slechts een bescheiden deel van de wereldproductie maar in een context van dreigende klimaatrampen, verminderde productie en voorziene prijsstijgingen krijgen deze modellen steeds meer betekenis.

Het is trouwens bewezen dat deze agro-ecologische technieken, die weinig externe inputs en natuurlijke hulpbronnen vereisen, de opbrengsten aanzienlijk kunnen verhogen.⁴

Ze moeten gesteund worden zodat we kunnen voldoen aan de wereldwijde voedselnoden, in het kader van een globale aanpak waar voedselveiligheid en vermindering van broeikasgassen hand in hand gaan.

3. Bron: Céline Girard et Tristan Lecomte, "Commerce équitable et changement climatique" (Eerlijke handel en klimaatverandering), een studie van het Laboratoire du Commerce Équitable 2010.

4. Zie verslag "Agroecology and the right to food", voorgesteld op de 16e zitting van de United Nations Human Rights Council [A/HRC/16/49], door Olivier De Schutter, Special Rapporteur on the right to food, 20 december 2010.

Biologische landbouw, duurzame en eerlijke handel

Hoe kunnen we bijdragen tot de verspreiding op grote schaal van deze agro-ecologische praktijken?

Hoe kunnen we de impact evalueren die dergelijke programma's en technieken hebben op het milieu en op de bevolking?

Hiervoor bestaan tools die hun sporen verdiend hebben. De systemen van eerlijke handel en bioproductie werden een dertigtal jaar geleden ontwikkeld als verbeterde alternatieven voor de conventionele economie. Zij houden rekening met het milieu en met maatschappelijke kwesties die net als de economische logica ontwikkelingspijlers kunnen zijn. Recenter zijn de duurzame certificaties, ontstaan uit de wil om de operatoren uit de traditionele economie te integreren in een groeilogica die milieuvriendelijk en is respectvol voor de arbeidsomstandigheden.

Deze certificatiesystemen worden gevalideerd door strenge externe evaluaties. Zij garanderen formeel dat bij de productie en commercialisering van het gekochte product zeer precieze milieu- en sociale criteria werden nageleefd.

Nu bestaan er tientallen eerlijke, biologische of duurzame certificaties en labels met elk hun eigen specificiteit, sector (bijvoorbeeld landbouw), locatie of cultuur.

Bepaalde certificaties werden gecreëerd voor speciale groepen producten, zoals zeldzame planten, enz.⁵

Overtuigende resultaten

Verschillende studies over de toekomst van de landbouw leggen het accent op de bijdrage van eerlijke handel en biologische landbouw⁶ aan het terugdringen van de broeikasgassen. Dit doen ze door agro-ecologische praktijken te ontwikkelen die bovendien een waardig inkomen verzekeren aan de producentenorganisaties.

Een studie die de ecologische voetafdruk van eerlijke en gewone producten met elkaar vergelijkt, toont aan dat er verschillen bestaan van 10 % tot 50 %, naargelang het product) wat betreft de uitstoot van CO₂ met inbegrip van de koolstofkost van vervoer en distributie.⁷ Dit is inderdaad een doorslaggevend argument. De milieu-impact van een product houdt immers rekening met de hoeveelheid broeikasgassen die wordt uitgestoten bij de productie maar ook bij het vervoer van de productieplaats naar de kleinhandel.

Voor een eerlijk, duurzaam of biologisch product ligt die uitstoot beduidend lager op het gebied van productie maar is het verschil aanzienlijk minder groot wat vervoer en verpakking betreft.

Sommige invoerders van eerlijke handel bereiken opmerkelijke koolstofresultaten in deze tweede fase door meer ecologische processen in te schakelen (recycleerbare verpakkingen, enz.) maar het is geen niveau dat echt een verschil maakt. Vooral omdat het volume vervoerde eerlijke producten vaak te gering is om betekenisvolle energiebesparingen op te leveren.

5. "Eerlijke en duurzame handel: zoveel labels en garantiesystemen... Wegwijzer voor de consument", een brochure van het Trade for Development Centre uitgegeven in januari 2010, beschikbaar op www.befair.be

6. Bronnen: Laboratoire du Commerce Equitable et Agronomes et Vétérinaires Sans Frontières (AVSF), "Les agricultures paysannes, victimes et acteurs incontournables de la lutte contre le changement climatique - Texte de référence", augustus 2009

7. Bron: Céline Girard et Tristan Lecomte, "Commerce équitable et changement climatique" (Eerlijke handel en klimaatverandering), een studie van het Laboratoire du Commerce Equitable 2010

Tijd voor mobilisatie aan de kant van de kleine producent

Het Trade for Development Centre van BTC (het Belgisch ontwikkelingsagentschap), de actoren van eerlijke en duurzame handel en biologische landbouw ondersteunen via zeer concrete acties op het terrein (herbebossing, natuurlijke bodembemesting, optimaal beheer van de hulpbronnen, enz.) de boeren uit de landen van het Zuiden in hun inspanningen om de gevolgen van de klimaatverandering te voorkomen.

Een groot aantal organisaties (waaronder Fairtrade International, Max Havelaar en Oxfam) engageren zich in het

kader van een gemeenschappelijk platform, The Global Campaign for Climate Action, met als doelstelling "de realiteit van de ervaringswereld van de boeren bekend te maken en sensibiliseringsacties te voeren rond de ernst van de klimaatverandering"⁸.

Deze organisaties willen een impact hebben op beslissingen die tijdens de volgende internationale vergaderingen genomen worden, in het bijzonder op de VN-conferentie over de klimaatverandering (COP 17) in Durban van 28 november tot 9 december 2011.

Zuid-Afrika - © Civicus

Meer weten

"Sustainability and Equity: A Better Future for All", Human Development Report 2011, gepubliceerd door het United Nations Development Programme (UNDP)

"Fighting climate change: Human solidarity in a divided world", Human Development Report 2007-2008, gepubliceerd door het United Nations Development Programme (UNDP)

Céline Girard et Tristan Lecomte, « Commerce équitable et changement climatique », een studie door het Laboratoire du Commerce Equitable 2010

"Eerlijke en duurzame handel: zoveel labels en garantiesystemen... Wegwijzer voor de consument", een brochure van het Trade for Development Centre uitgegeven in januari 2010, beschikbaar op www.befair.be

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

WWW.BEFAIR.BE

⁸Bron: interview van Tuulia Syvänen, Chief Operating Officer at Fairtrade International, sur TckTckTck, the Global Campaign for Climate Action, 7 september 2011.